

prijevaji

Piše Zvonimir MRKONJIĆ

Kroj života

Ivan Martinac: »Ljubav i ništa«, Logos, Split, 1997.

Ako smo poeziju splitskog sineasta i pjesnika Ivana Martinca mogli smatrati kao osebnostivo, za čitanje kojeg su ponuđeni različiti ključevi, naslov njegovih izabranih pjesama nudi se kategoričnom jasnoćom: »Ljubav i ništa«. On ne govori samo da je život bez ljubavi ništa, nego da u svemu treba razdvajati bića i događaje koji stoje u kontekstu ljubavi od onih koji, neobasjani »svjetlom ljubavi« (Hölderlin), ništavni su i na stanoviti način neopstojni. Ovaj Martinčev platonizam ili manihejstvo vodi računa samo o Dobru, odbacujući tvorevine zla u sferu napasnog i nesavršenog, koja ne komunicira s pojavama obasjanog svijeta.

Cijela Martinčeva poezija nije drugo do zapisnik o sponama ili zrakama koje povezuju pjesnika sa živim ili mrtvim osobama, bez obzira stoje li one u kontekstu njegova života ili su protagonisti svjetske književnosti. Martinac se pri tom služi »objektivnim slučajem« (Breton) koji otkriva neočekivane, upravo nadrealne podudarnosti među razdaljenim činjenicama. Jednu od svojih ranijih knjiga, »Pohvale«, Martinac je zasnovao na zamisli svojevršne pjesničke štafete koju neki pjesnik malo prije svoje smrti prenosi nekom drugom pjesniku koji se tek rodio. Tako u spomenutoj knjizi Friedrich Hölderlin prije svoje smrti 1843. piše »Tübingensku pjesmu« jednogodišnjem Stéphaneu Mallarméu. Medij koji piše tu pjesmu jest naravno Ivan Martinac. U pjesmi »Jelena« Martinac nadalje opisuje kako je preko Jelene Zuppe poslao Renéu Charu svoju »Berlinsku pjesmu Georga Heyma Renéu Charu« koji mu je istim putem poslao odgovor: »Vaša me misao ispunjava iskrama koje se mogu osjetiti jer prelaze iz potpune svjetlosti u noć, a na kraju ostaje želja za poezijom koja je također misao ili lice misli. Vi to znate kao i ja, pjesnici su, čak i ako im se izbriše ime, i dalje imenovani od nevidljivih iako stvarnih otkrivača«. Martinčev postupak tu nije toliko intertekstualan, eliotovski, koliko konceptualan, srodniji Poundu čiji »Cantos« predstavljaju zakučast dnevnik života i čitanja, privlačan eruditima i gonetačima. Tom sudu, ali samo naizgled, proturječi pjesma »Smrt« sastavljena iz 33 stiha koji su uzeti iz tekstova čak 29 različitih autora. Ona međutim nema nakanu prizvati kontekst djela tih autora nego, kao u nadrealističkoj igri »le cadavre exquis« (izvršni leš), ili u vađenju riječi iz šešira, izvaditi iz dubina nesvjesnog presuda.

u Splitu, 30.3.1998.

Zaboravio sam staviti
u 1. pisnu.

L.E.O.

Zv.

Možda okvir izabranih pjesama nije najbolji da se Martinčev poetski »internet« iscrpno predoči, kao što je ovog pjesnika nemoguće »izabirati« i antologizirati. Njegov pjesnički domišljaj najsamobitnije živi u njegovim pojedinačnim, cjelovitim knjigama, u njihovoj zamisli i gradbi.

Sustav Martinčevih podudarnosti, mreže veza koje spajaju razne osobe i događaje, uvukao je u njegov tekst i pisca ovih redaka (u knjizi »Ulazak u Jeruzalem«). Moj dug ovoj više nego zanimljivoj pjesničkoj i intelektualnoj pojavi neće se iscrpiti mojom rečenicom izgovorenom Martincu na pogrebu Tonča Petrasova Marovića: »TEOFIL je izvrstan«. Riječ je o Martinčevoj zbirci »Pisma Teofilu«, njegovoj tekstovno najčvršćoj knjizi. Pisac pisama je apostol Ivan koji, u svojevršnom usporednom apokrifnom evanđelju, izvješćuje o događanjima od Isusove propovijedi na gori do onog časa kada autor uvida da je s onu stranu »šava na haljini života«. Nadahnuće Novim zavjetom očituje se u mjestima proročke ponesenosti:

Približava se čas u kojem će rajsko sjeme pasti na goru Maslinsku

koja je nasuprot Jeruzalemu

i rascvjetat će se gora Maslinska,

ne silom niti snagom nego žudnjom koja je ovaj dom utemeljila

Gotovo da ni sâm ne razumijem o čemu govorim

Jedva bi bilo uputno tumačiti ovo apokaliptično mjesto, koje govori i o »žudnji«, u svjetlu neke od napaсти ili sumnja što se provlače tekstom »Pisama«, ne muteći ni najmanje koncept ljubavi kao nadahnuća cjelokupnog Martinčeva neopetrarkističkog svjetonazora.

U vrstu konceptualne, »potencijalne književnosti« spada i ready-made, upotrebnii tekst unaprijeđen u književni, knjiga »Obračun za studeni«, popis svakodnevnih troškova iz izbora od 80 dokumenata Martinčeva oca. Na osnovi dokumenata uključenih u omrežje podudarnosti, autor može zaključiti, nasuprot Mallarméu, da u njegovu životu ništa nije bilo slučajno. Premda čitati ovog pjesnika znači ući u sustav metafizičkih poveznica koje poetski tekst povezuju s tekstom života, Martinac nije »poeta doctus«, on ne izvodi tekst iz predznanja. Naprotiv, on žrtvuje znanje kako bi se oprisutnio tekst života i kako bi se istinom poetske riječi jedno od drugog odijelili »ljubav i ništa«.